

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و

نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه

متعلق به دانشگاه رازی است.

دانشکده علوم اجتماعی

گروه علوم سیاسی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد گرایش علوم سیاسی

عنوان پایان نامه

صلح دموکراتیک و چالش های امنیتی خاورمیانه

استاد راهنما:

دکتر فرهاد دانش نیا

استاد مشاور :

دکتر قدرت احمدیان

نگارش:

آزاد خادمیان

آبان ۱۳۹۱

سپاس‌گزاری

«من لم يشكر المخلوق لم يشكر الخالق»

پیامبر اکرم(ص)

با سپاس و قدردانی از تمامی کسانی که در جمع‌آوری و تدوین این پایان‌نامه مرا همراهی کرده‌اند.

مادرم مرکز یک دایره پر معنا

مادرم بوی بهشت، بوی تمام گل‌هاست

مادرم بوی تب و رنج و غم و غصه‌هاست

زیر پای مادران جنت و مینوی خداست.

دل اگر هست به گیتی دل مادرهاست

غم ندارد کسی دوست چون مادر دارد

مثل گلبرگ‌های زنگین گل سرخ بهار

دل خونین چون دریای غم مادرهاست

راه با پای پر از ابله گر می‌پویی

راه دل رو که آن راه دل مادرهاست...

این پایان نامه تقدیم به مادرم به خاطر همه چیز...

چکیده

خاورمیانه از مهمترین کانون‌های منازعه و بحران در جهان است. این منطقه که شامل کشورهای عربی حاشیه خلیج فارس، کشورهای عربی منطقه اسرائیل، کشورهای غیر عربی همانند ایران و ترکیه و نوار شمالی افریقا می‌باشد. در سال‌های پایانی قرن بیستم و دهه آغازین قرن بیست و یکم درگیر منازعات بسیاری بوده است. شاید هیچ منطقه دیگری در جهان به اندازه خاورمیانه با منازعه روبه رو نبوده است. به گفته باری بوزان، خاورمیانه ساختاری همواره کشمکش‌زا دارد. مولفه‌های تاثیرگذار در چالش‌های بین‌دولتی منطقه در برگیرنده اختلافات مرزی-سرزمینی، مسائل قومی-مذهبی، فعالیت‌های هسته‌ای کشورهای منطقه، منازعه اعراب و اسرائیل، دخالت قدرت‌های خارجی، کشف و استخراج نفت و تعارضات ایدئولوژیک می‌باشند. به طور کل ناامنی و بی‌ثباتی یکی از مشکلاتی بوده که این منطقه با آن روبه‌رو بوده است. با این اوصاف دموکراتیزاسیون یا گذار این منطقه به دموکراسی، از مهمترین مسائلی است که از گذشته و خصوصاً پس از وقوع حادثه ۱۱ سپتامبر مورد توجه اندیشمندان علوم سیاسی، جامعه‌شناسان و نیز سیاست‌مداران آمریکایی و غربی قرار گرفته است. چرا که فقدان دموکراسی در منطقه خاورمیانه را عامل تنش و بی‌ثباتی دانسته و برقراری دموکراسی در این منطقه بحران زده را تجویزی مناسب برای تامین امنیت و ثبات خاورمیانه می‌دانند. با توجه به شکل‌گیری تحولات دموکراتیک که از سرنگونی رژیم استبدادی صدام حسین شروع شده و به شکل زنجیره‌ای کل خاورمیانه را در بر گرفته است، می‌توان ادعا کرد که فرایند دموکراسی در منطقه خاورمیانه در حال بسط یافتن است. پرسشی که می‌توان طرح نمود این است که منازعه اعراب و اسرائیل چه تاثیری بر امکان حل‌وفصل مسالمت‌آمیز اختلافات منطقه خاورمیانه در چارچوب بسط دموکراتیزاسیون و ایده صلح دموکراتیک می‌گذارد؟ در این پژوهش با توجه به تعدد منازعات در منطقه خاورمیانه به صورت موردی منازعه اعراب و اسرائیل و تاثیر آن را بر صلح در منطقه با عنایت بر بسط دموکراسی در این منطقه به شکل تحلیلی-توصیفی بررسی می‌شود. فرضیه‌ای که در پاسخ این پرسش طراحی گردید این است که منازعه اعراب و اسرائیل در برگیرنده مولفه‌های همانند تضادهای ایدئولوژیک، مساله قدس، اختلافات مرزی-سرزمینی، آوارگان فلسطینی، بحران آب و حوزه‌های مشترک آبی اعراب و اسرائیل و مسابقه تسلیحاتی و رشد نظامی‌گری در خاورمیانه، امکان تحقق صلح دموکراتیک را در این منطقه را نخواهد داد.

کلید واژه: صلح دموکراتیک، انقلاب‌های دموکراتیک، چالش‌های امنیتی، منازعه اعراب و اسرائیل، خاورمیانه

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: کلیات

۲	۱-۱ طرح مساله
۴	۲-۱ پیشنه تحقیق و نو آوری رساله
۸	۳-۱ اهداف تحقیق
۸	۴-۱ سوال تحقیق
۸	۵-۱ فرضیه تحقیق
۸	۶-۱ متغیر ها
۸	۱-۶-۱ متغیر مستقل
۹	۲-۶-۱ متغیر وابسته
۹	۷-۱ مفاهیم کلیدی
۱۰	۸-۱ روش آزمون فرضیه
۱۰	۹-۱ اهداف تحقیق
۱۱	۱۰-۱ سازمان دهی تحقیق

فصل دوم: چارچوب نظری: رویکرد صلح دموکراتیک

۱۳	۱-۲ مقدمه
۱۳	۲-۲ نظریه پردازان صلح دموکراتیک
۱۳	۱-۲-۲ امانوئل کانت
۱۹	۲-۲-۲ مایکل دوپل
۲۱	۳-۲-۲ آر.جی. رامل
۲۴	۴-۲-۲ تجمیع مبانی و مضامین نظریه صلح دموکراتیک
۳۰	۳-۲ جمع بندی

فصل سوم: جغرافیای خاورمیانه و شکل گیری اسرائیل

۳۳	۱-۳ مقدمه
۳۳	۲-۳ جغرافیای منطقه خاورمیانه
۳۳	۱-۲-۳ اهمیت خاورمیانه
۳۴	۲-۲-۳ گستره جغرافیایی منطقه خاورمیانه
۳۶	۳-۳ شکل گیری اسرائیل و مسائل آن
۳۶	۱-۳-۳ فرایند تشکیل اسرائیل
۳۹	۲-۳-۳ جنگ های اعراب و اسرائیل
۳۹	۱-۲-۳-۳ جنگ ۱۹۴۸
۴۲	۲-۲-۳-۳ جنگ ۱۹۵۶

۴۴ ۳-۲-۳-۳ جنگ ۱۹۶۷
۴۷ ۴-۲-۳-۳ جنگ ۱۹۷۳
۴۹ ۵-۲-۳-۳ جنگ های اسرائیل و لبنان
۴۹ ۱-۵-۲-۳-۳ جنگ ۱۹۷۸
۵۰ ۲-۵-۲-۳-۳ جنگ ۱۹۸۲
۵۱ ۳-۵-۲-۳-۳ جنگ های ۱۹۹۳ و ۱۹۹۶
۵۱ ۴-۵-۲-۳-۳ جنگ ۳۳ روزه ۲۰۰۶
۵۳ ۳-۳-۳-۳ فرایند صلح اعراب و اسرائیل
۵۵ ۱-۳-۳-۳ پیمان کمپ دیوید ۱۹۷۹
۵۶ ۲-۳-۳-۳ طرح فهد ۱۹۸۱
۵۶ ۳-۳-۳-۳ طرح فاس ۱۹۸۲
۵۷ ۴-۳-۳-۳ کنفرانس مادرید ۱۹۹۱
۵۸ ۵-۳-۳-۳ قرارداد اسلو ۱ یا غزه- اریحا ۱۹۹۳
۶۰ ۶-۳-۳-۳ قرارداد اسلو ۲ یا طابا ۱۹۹۵
۶۰ ۷-۳-۳-۳ صلح اسرائیل و اردن
۶۱ ۸-۳-۳-۳ وای ریو ۱۹۹۸
۶۱ ۹-۳-۳-۳ قرارداد وای ریو یا شرم الشيخ ۱۹۹۹
۶۲ ۱۰-۳-۳-۳ اجلاس کمپ دیوید ۲، ۲۰۰۰
۶۲ ۱۱-۳-۳-۳ ابتکار صلح عربی ۲۰۰۲
۶۳ ۱۲-۳-۳-۳ نقشه راه ۲۰۰۳
۶۴ ۱۳-۳-۳-۳ همایش آنابولیس ۲۰۰۷
۶۴ ۴-۳ جمع بندی

فصل چهارم: تحولات اخیر در خاورمیانه و بسط دموکراتیزاسیون

۶۷ ۱-۴ مقدمه
۶۷ ۲-۴ دموکراسی
۶۷ ۱-۲-۴ مفهوم دموکراسی
۶۸ ۲-۲-۴ شاخص ها و ابعاد دموکراسی
۷۰ ۳-۴ فرایند دموکراتیزاسیون در منطقه خاورمیانه
۷۰ ۱-۳-۴ پیشینه اعمال صلح دموکراتیک
۷۲ ۲-۳-۴ پیش زمینه های اعمال صلح دموکراتیک در خاورمیانه
۷۶ ۳-۳-۴ فرایند دموکراتیزاسیون و تحولات دموکراتیک در خاورمیانه
۷۹ ۱-۳-۳-۴ عراق
۸۱ ۲-۳-۳-۴ تونس
۸۳ ۳-۳-۳-۴ مصر
۸۶ ۴-۳-۳-۴ لیبی
۸۷ ۱-۳-۳-۴ یمن

۴-۴	جمع بندی	۸۸
فصل پنجم: پیچیدگی منازعه اعراب و اسرائیل و تاثیرات آن بر تداوم چالش‌های منطقه‌ای		
۱-۵	مقدمه	۹۰
۲-۵	مسائل ایدئولوژیک و اعتقادی	۹۰
۱-۲-۵	آموزه‌ها و اعتقادات یهود (صهیونیسم)	۹۰
۲-۲-۵	آموزه‌ها و اعتقادات اسلامی	۹۵
۳-۵	تداوم منازعات سرزمینی - مرزی	۱۰۰
۱-۳-۵	منازعه سوریه و اسرائیل	۱۰۰
۲-۳-۵	منازعه لبنان و اسرائیل	۱۰۳
۳-۳-۵	منازعه فلسطین و اسرائیل	۱۰۴
۴-۵	آوارگان فلسطینی	۱۰۷
۵-۵	بحران آب و حوزه‌های آبی مشترک اعراب و اسرائیل	۱۱۲
۱-۵-۵	اهمیت و وضعیت منابع آبی در خاورمیانه	۱۱۲
۲-۵-۵	پیشینه جنگ‌های اعراب اسرائیل بر سر منابع آبی	۱۱۴
۳-۵-۵	حوزه آبی رود اردن	۱۱۵
۶-۵	مسابقه تسلیحاتی و نظامی‌گری در خاورمیانه	۱۲۳
۷-۵	جمع بندی	۱۲۹
۱۳۱	فصل ششم: نتیجه گیری	

فهرست اشکال

صفحه	عنوان
۲۷	شکل (۱-۲) نمودار صلح دموکراتیک و مدل‌های آن
۳۵	شکل (۱-۳) نقشه منطقه خاورمیانه
۳۸	شکل (۲-۳) طرح تقسیم فلسطین بر اساس قطعنامه ۱۸۱
۴۱	شکل (۳-۳) نقشه فلسطین اشغالی بعد از جنگ ۱۹۴۸
۴۶	شکل (۴-۳) نقشه سرزمین‌های اشغالی قبل و بعد از جنگ ۱۹۶۷
۵۴	شکل (۵-۳) فرایند از دست رفتن سرزمین‌های فلسطین از ۱۹۴۶-۲۰۰۵
۶۹	شکل (۱-۴) نمودار چگونگی اعمال قدرت در لیبرال-دموکراسی‌ها
۷۸	شکل (۲-۴) نقشه تحولات دموکراتیک در منطقه خاورمیانه
۱۰۲	شکل (۱-۵) نقشه مناطق تحت اشغال سوریه و لبنان توسط اسرائیل
۱۰۶	شکل (۲-۵) نقشه شهرک‌های اسرائیلی در کرانه باختری رود اردن
۱۱۷	شکل (۳-۵) نقشه حوزه آبی رود اردن

فصل اول

کلیات

۱-۱ طرح مسأله

خاورمیانه خاستگاه ادیان بزرگ الهی، منطقه پرتنش و مملو از حوادث بی‌شمار تاریخی است. این منطقه در ژئواستراتژی قدرت‌های بزرگ اهمیت و جایگاه ویژه‌ای دارد که تعابیر گوناگونی نسبت به این که منطقه خاورمیانه شامل چه کشورهایی می‌شود، وجود دارد. در کل منطقه عملاً به سه ناحیه قابل تقسیم است: ناحیه خلیج فارس که به بخش شرقی خاورمیانه اطلاق می‌شود؛ ناحیه مرکزی که کشور مصر، اسرائیل و سرزمین‌های حاصل خیز هلالی شکل وسط خاورمیانه را در بر گرفته و به طور کلی منطقه اعراب و اسرائیل را شامل می‌شود؛ ناحیه غربی خاورمیانه، که کشورهای واقع در غرب خاورمیانه که از جمله تونس و الجزایر را در بر می‌گیرد (سلیمانی، ۱۳۷۹، ۱۳۶).

خاورمیانه از مهمترین کانون‌های منازعه و بحران در جهان است. این منطقه در سال‌های پایانی قرن بیستم و سال‌های آغازین قرن بیست و یکم درگیر منازعات بسیاری بوده است. شاید هیچ منطقه دیگری در جهان به اندازه خاورمیانه با منازعه روبه‌رو نبوده است. به گفته باری بوزان، خاورمیانه ساختاری همواره کشمکش‌زا دارد.

مولفه‌های تاثیرگذار در چالش‌های بین‌دولتی منطقه در برگیرنده اختلافات مرزی- سرزمینی مانند منازعه سوریه و ترکیه درباره‌های (اسکندرون) و چشم‌داشت ترکیه به شمال عراق اشاره کرد. اکثر مرزهای خاورمیانه، مرزهای تحمیلی هستند، زیرا قدرت‌های غربی آن را تعیین کرده‌اند. قسمت اعظم مرزهای خاورمیانه بدون توجه به مساله قومیت‌ها، فرهنگ و زبان یا توپوگرافی (شکل ناهمواری‌ها) روی زمین ترسیم شده‌اند.

مسائل قومی- مذهبی یکی دیگر از عوامل اصلی منازعه بین کشورهای خاورمیانه است. این گروه‌ها به عنوان یکی از بازیگران فراملی، اهمیت بسیار زیادی در سیاست‌های داخلی و بین‌المللی پیدا کرده‌اند. اقدامات گروه‌های قومی- مذهبی فراتر از مرزهای رسمی رفته و حمایت قدرت‌های خارجی را جلب کرده است. منازعات قومی- مذهبی در کشورهای خاورمیانه عمدتاً به کردها، شیعیان و اهل سنت مربوط می‌شود.

و همچنین می‌توان به مساله اعراب و اسرائیل، که وجود اسرائیل با توجه به عدم پذیرش آن، از سوی دولت‌های منطقه به عنوان یک دولت نامشروع، داشتن درگیری‌های مرزی با همسایگانش و اشغال‌گر دانستن این رژیم، عامل مناقشه محسوب می‌شود. از مولفه‌های تاثیرگذار دیگر بر چالش‌های منطقه، می‌توان به فعالیت‌های هسته‌ای کشورهای منطقه، دخالت قدرت‌های خارجی، کشف و استخراج نفت و تعارضات ایدئولوژیک اشاره کرد.

بعد از حادثه ۱۱ سپتامبر و به دنبال حمله نظامی ایالات متحده آمریکا به عراق به بهانه مبارزه با تروریسم و نابودی سلاح‌های کشتار جمعی و برقراری دموکراسی در منطقه خاورمیانه و به تبع آن سرنگونی رژیم استبدادی صدام حسین و برگزاری انتخابات آزاد و تشکیل احزاب و گروه‌های مدنی در این کشور انگیزه و امیدی را در دل مردم منطقه احیاء کرد تا بتوانند با حاکمان مستبد خود مقابله کنند و خودشان سرنوشت‌شان را رقم بزنند. این امر باعث شد که اولین حرکت انقلابی و خودجوش، از سوی مردم تونس با خود سوزی بو عزیز، جوان بیست و شش ساله دوره گرد، شکل بگیرد. این تحولات در نهایت با موفقیت مردم تونس در براندازی رژیم زین العابدین بن علی بعد از بیست و نه سال رئیس‌جمهوری تونس منتهی شد و کل منطقه خاورمیانه را تحت تاثیر قرار داد.

به دنبال انقلاب دموکراتیک مردم تونس، مردم مصر با تظاهرات و اعتصاب‌های متعدد، حسنی مبارک را بعد از چند دهه حاکمیت بر این کشور وادار به کناره‌گیری از قدرت کردند و این تحولات به شکل زنجیره‌ای کل منطقه را در بر گرفت. این امر منجر به سرنگونی رژیم‌های استبدادی قذافی در لیبی و علی‌عبدالله صالح در یمن نیز گردید. این حرکت‌های انقلابی کماکان در برخی از کشورهای منطقه خاورمیانه مانند سوریه و بحرین ادامه دارد. در این راستا می‌توان ادعا کرد که در برخی از کشورهای خاورمیانه پایه‌های اولیه دموکراسی بنا شده است و در برخی دیگر از کشورهای این منطقه به سوی یک ساختار دموکراتیک در حرکت هستند.

با این اوصاف دموکراتیزاسیون یا گذار به دموکراسی یکی از مهمترین مباحثی می‌باشد که از گذشته و خصوصاً پس از وقوع حادثه ۱۱ سپتامبر و در طرح خاورمیانه بزرگ، مورد توجه اندیشمندان علوم سیاسی، جامعه‌شناسان و نیز سیاست‌مداران آمریکایی و غربی قرار گرفته است. چرا که فقدان دموکراسی در منطقه خاورمیانه را عامل تنش و بی‌ثباتی دانسته و برقراری دموکراسی در این منطقه بحران زده را تجویزی مناسب برای تامین امنیت و ثبات خاورمیانه تلقی می‌کنند. امانوئل کانت در کتاب خود «صلح ابدی» می‌گوید که

دموکراسی‌ها از انواع دیگر حکومت‌ها کمتر ستیزه‌جو و جنگ‌طلب هستند و وجود محدودیت‌های ساختاری - نهادی و حقوقی - هنجاری مانع از جنگ دموکراسی‌ها می‌شود.

بر این اساس مسأله‌ای که در خصوص تحولات اخیر منطقه خاورمیانه قابل طرح و واکاوی است، این است که با توجه به چالش‌های امنیتی که منطقه خاورمیانه به آن مواجه است و از طرفی گسترش دموکراسی و ساختارهای دموکراتیک در این منطقه در پرتو تحولاتی که از سقوط رژیم استبدادی صدام حسین در ۲۰۰۳، شروع شده، تا چه اندازه می‌توان به حل و فصل و مدیریت چالش‌های امنیتی منطقه در چارچوب رویکردهای نهادینه امیدوار بود؟ به عبارت دیگر آیا گسترش دموکراسی بر تعدیل چالش‌های امنیتی منطقه موثر است؟ چه عواملی ممکن است علیرغم شکل‌گیری ساختارهای دموکراتیک هم‌چنان موجبات باز تولید چالش‌های امنیتی را فراهم نماید.

از این رو، این سوال اساسی مطرح می‌شود که منازعه اعراب و اسرائیل چه تاثیری بر امکان حل و فصل مسالمت‌آمیز اختلافات منطقه خاورمیانه در چارچوب بسط دموکراتیزاسیون و ایده صلح دموکراتیک می‌گذارد؟ فرضیه‌ای در پاسخ به این پرسش طراحی گردید؛ این است که منازعه اعراب و اسرائیل مانع از تسری تاثیرات بسط دموکراسی در حل مسالمت‌آمیز اختلافات منطقه‌ای می‌شود.

با توجه به تعدد منازعات موجود در منطقه خاورمیانه و گستردگی موضوع در رساله حاضر به صورت موردی منازعه اعراب و اسرائیل و تاثیر آن بر صلح دموکراتیک بررسی می‌شود. مفروض نگارنده این است که منازعه اعراب و اسرائیل ریشه‌دارترین و دامنه‌دارترین چالش امنیتی منطقه است و در سطوح مختلف، اختلافات و منازعات عقیدتی و ارضی و مرزی و ژئوپلیتیک را بین کشورها دامن زده است.

۱-۲ پیشینه تحقیق و نوآوری رساله

بررسی پیشینه موضوع در برگزیده دو حوزه می‌باشد. یکی، نظریه صلح دموکراتیک می‌باشد که این نظریه را کانت، فیلسوف مشهور آلمانی در سده هیجدهم وارد مباحث علوم سیاسی نمود. نظریه صلح دموکراتیک، تقریباً در علوم سیاسی، جدید است. کسانی که در سده اخیر، رابطه صلح و نظام سیاسی را بررسی نموده‌اند به سبب این که دموکراسی تا آغاز دوره نوگرایی، ارزش منفی داشته از حکومت جمهوری، سخن به میان آورده‌اند. به هر حال این امانوئل کانت فیلسوف نامدار آلمانی (۱۷۲۴ - ۱۸۰۴) بود که برای نخستین بار در مقاله صلح ابدی فرضیه صلح دموکراتیک را مطرح نمود.

برای نخستین بار، دین بابست در ۱۹۶۰ میلادی از طریق روش آماری، رابطه مثبت صلح و دموکراسی را نشان داد. به هر حال، این، آر.جی.رامل استاد علوم سیاسی دانشگاه هاوایی است که در حال حاضر، نظریه پرداز نامدار صلح دموکراتیک شناخته می شود. رامل نتیجه مطالعات آماری خود را در سلسله مقالاتی زیر عنوان فهم درگیری و جنگ، میان سال های ۱۹۷۵ تا ۱۹۸۱ منتشر نمود.

درباره موضوع صلح دموکراتیک سه کتاب تحت عناوین «صلح لیبرال، جنگ لیبرال» اثر جان اوئن، «نظم های منطقه ای در آغاز قرن» اثر اتل سالینگن و «جنگ هرگز» اثر اسپنسر ورت به این موضوع پرداخته اند. اگر این سه کتاب کنار هم گذاشته شوند و مطالعه شوند تصویر مناسبی از موضوع صلح دموکراتیک ارائه خواهد داد. سه اثر مذکور طیفی از بیشترین طرفداری تا کمترین طرفداری از صلح دموکراتیک را در بر می گیرد. از آن ها ورت طرفداری بیشتری را نشان داده، سالینگن کمترین طرفداری به عمل آورده و جان اوئن مابین این دو موضع قرار می گیرد.

رهیافت ورت هنجاری- فرهنگی است. هدف اصلی او نشان دادن این است که چگونه تفسیر هنجاری- فرهنگی او از صلح دموکراتیک- دموکراتیک و الیگارشیک - الیگارشیک مقدم بر دیگر رهیافت های صلح دموکراتیک مثل انتخاب عقلانی- نهادگرایی است. ادعا او این است که نه تنها دموکراسی های ناب تقریباً همواره از جنگ با یکدیگر اجتناب نموده اند، بلکه آن ها هرگز با یکدیگر نخواهند جنگید. تاکید او بر این نکته که صلح دموکراتیک یا همه یا هیچ است، در واقع تلاش و تبلیغی در جهت ارائه یک قانون عمومی برای تاریخ است. از نظر وی رهبران جمهوری ها به پذیرش عقاید و رویه های مباحث عمومی، تساهل در اختلافات عقاید سیاسی و تطبیق دایمی و استفاده از شهروندان و مشارکت دادن آن ها در قلمرو مباحث و مجادلات تمایل دارند و این امر به نتایج غیرخوشونت بار و راحل های رضایت بخش منجر می گردد.

کتاب جنگ هرگز وی مصادیقی از یونان باستان، ایتالیای دوره رنسانس، روابط خارجی ایالات متحده در طی قرن ۱۹ و ۲۰ و مواردی از این قبیل را دربر می گیرد. سالینگن در کتاب نظم های منطقه ای خود کمترین طرفداری از صلح دموکراتیک داشته است، به اعتقاد وی دموکراسی هر چند شرط لازم صلح است ولی شرط کافی نیست، از نظر وی نه دموکراسی بلکه ترجیحات آزادسازی اقتصادی است که موجب همکاری وسیع منطقه ای می گردد. پس تفسیر سالینگن نه فرهنگی بلکه اقتصادی و بر محور ائتلافات منطقه ای است. وی معتقد است که برای ائتلاف های سیاسی شایسته است که از آزادسازی اقتصادی داخلی

برای پی‌گیری همکاری‌های منطقه‌ای طرفداری شود، زیرا سیاست‌های خارجی معتدل و میانه رو، منابع داخلی را آزاد می‌گذارد و بیشتر ضامن حمایت بین‌المللی بر شکل دسترسی به بازارهای جهانی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است. با این وجود این ائتلاف‌های برخی دولت‌گرا-ملت‌گرا انگیزه کمتری برای عملکرد مسالمت‌آمیز دارند؛ به این سبب که استراتژی‌های همکاری جویانه، منابع حمایت داخلی آن‌ها را به تحلیل می‌برد.

از نظر وی، دولت‌ها دوستان و دشمنان منطقه‌ای خود را بر اساس نوع رژیم انتخاب می‌کنند و همچنین سمت‌گیری رهبران به سادگی از ساختارهای رژیم ناشی نمی‌شود، بلکه به اعتقاد او نوع رژیم صرفاً یک متغیر واسط در تعامل با دیگر عوامل مهم در ایجاد تمایلات جنگ طلبانه است. از نظر وی دموکراسی همواره موجد صلح نیست. به اعتقاد وی همکاری‌های منطقه‌ای ارتباط کمتری با نوع رژیم دارد تا با اینکه چه کسی در رژیم حکومت را در دست دارد. تفسیر جان اوتن در کتاب صلح لیبرال، جنگ لیبرال در مقابل تفسیر ورت قرار دارد، ولی مغایر با رهیافت تکوین‌گرا نیست. همانند تکوین‌گرایان معتقد است که آنارشی، مشخص کننده یک جهان تعارض‌آمیز نیست، بلکه آنارشی چیزی است که ائتلافات آن را به وجود می‌آورد. به نظر سالینگن حتی یک ائتلاف بین‌المللی ممکن است مجبور به کنار گذاشتن استراتژی‌های منطقه‌ای همکاری جویانه بشود.

دیگری، چالش‌های امنیتی خاورمیانه می‌باشد که، کتاب‌ها و مقالات فراوانی در این زمینه نوشته شده است. به طور گزینشی به بررسی انتقادی تعدادی از آنان خواهیم پرداخت: «کتاب چهره جدید امنیت در خاورمیانه» اثر لی نور جی، تصویری که نویسنده در این اثر، از خاورمیانه ترسیم کرده بدین صورت است؛ منطقه‌ای که به وسیله خشونت، سرکوبی و بی‌ثباتی به چالش کشیده شده است. اسلام‌گرایان محافظه‌کار در عربستان سعودی، مشروعیت حکومت این کشور را مورد سؤال قرار داداند، دولت‌های خودکامه، آزادی مطبوعات و مشارکت سیاسی را به شدت سرکوب کرده و رژیم اقتدارگرا در مقابل انجام اصلاحات سیاسی مانع تراشی می‌کنند. در ترکیه سنی‌ها علیه علویان بلوا به راه انداخته‌اند و کردهای تندرو در صدد استقلال از ترکیه هستند، تقابل ترکیه با حزب کارگران کردستان (پ.ک.ک) در مرزهای شمالی عراق، کشوری که استقلال و تمامیت ارضی آن طی سال‌های پس از جنگ دوم خلیج در سال‌های ۹۱ - ۱۹۹۰ هم‌چنان در هاله‌ای از ابهام است، هنوز ادامه دارد. میزان قابل توجهی از درآمدهای خاورمیانه صرف هزینه نظامی شده

است. هدف این کتاب ارائه یک رهیافت جامع و تلفیقی به خوانندگان بود تا با استفاده از آن رهیافت بتواند امنیت ملی در خاورمیانه را مطالعه و لوازم و موازین آن را برای دانشگاهیان و تصمیم سازان گوشزد نماید.

«خاورمیانه معاصر» اثر مهران کامروا، اثر دیگری است که تاریخ سیاسی خاورمیانه معاصر را بررسی می‌کند. اگر چه تاکید کتاب در وهله اول بر دوره پس از زوال امپراطوری عثمانی است. یعنی مدت کوتاهی پس از جنگ جهانی اول، مباحثی نیز در مورد تاریخ قبل از عثمانی و در دوره عثمانی مطرح شده است که هدف آن بهتر روشن کردن زمینه و متنی است که تاریخ سیاسی خاورمیانه معاصر در آن شکل گرفته است. این کتاب مفهوم گسترده‌ای از خاورمیانه را به عنوان منطقه جغرافیایی به کار می‌گیرد که از ایران در شرق تا ترکیه، عراق، شبه جزیره عربستان، شرق مدیترانه (لبنان و سوریه) و شمال آفریقا در غرب امتداد دارد.

«بحران در خاورمیانه» اثر مورلی میلتون ادوارد، در تحلیل تاریخ و سیاست خاورمیانه در نیمه دوم قرن بیستم می‌باشد و یک سؤال را مطرح می‌کند و آن این است که این طور تصور می‌شود که در منطقه خاورمیانه بر خلاف همه جای دیگر در جهان وضعیت و شرایط هابزی حاکم بوده و اساساً نام خاورمیانه باجنگ و درگیری مترادف است. چرا این پیش داوری در بیشتر تحلیل‌های سیاسی به چشم می‌خورد؟ این کتاب در نظر دارد با بررسی یک سری نمونه‌های خاص (منازعه اعراب و اسرائیل، ابرقدرت‌ها در خاورمیانه، جهاد و ظهور اسلام سیاسی، منازعه فرقه ای: لبنان دولت بدون ملت، منازعات قومی: کردها قوم از یاد رفته، جنگ در خلیج فارس: جنگ ایران و عراق، بحران کویت برادر در مقابل برادر) و در نظر گرفتن انواع عوامل و شرایط دخیل در این نمونه‌ها که موجب ظهور جنگ و منازعه در این منطقه شده است، به این پرسش پاسخ دهد.

این نوشته از جمله کتاب‌های است که سعی دارد، در نهایت بی‌طرفی تحلیلی جامع از عمده‌ترین بحران‌هایی که گریبان‌گیر منطقه خاورمیانه است ارائه دهد. در واقع باید گفت که نویسندگان در بیشتر فصل‌های این کتاب بی‌طرفی را رعایت کرده‌اند. این ویژگی نکته ایست که اثر حاضر را از بسیاری کتاب‌های که در دنیای غرب در مورد شرقیان به چاپ می‌رسد، متمایز می‌سازد.

بحث اصلی در این تحقیق، منازعه اعراب و اسرائیل که یک موضوع تاریخی می‌باشد، منابع متعددی وجود دارد که هر کدام جنبه خاصی از موضوعات را بررسی نموده‌اند؛ می‌توان به چند مورد اشاره کرد: «ریشه‌های جنگ‌های اعراب و اسرائیل» اثر ریچی اون؛ ترجمه ارسطو آذری، «بحران فلسطین و آینده

مذاکرات صلح اعراب و اسرائیل» اثر منوچهر محمدی و «خطر جهانی صهیونیسم» اثر یوسف قرضاوی؛ ترجمه عبد العزیز سلیمی.

با توجه به مطالعات انجام شده، به صورت مشخص هیچ منبعی که دقیقاً تحت عنوان صلح دموکراتیک و چالش‌های امنیتی کار شده باشد، مشاهده نشده است. هرچند که کتاب و مقالات متعددی جداگانه منازعه اعراب و اسرائیل و یا صلح دموکراتیک را بررسی و مطالعه نموده اند. شاید به این دلیل است که از وقوع تحولات دموکراتیک در منطقه خاورمیانه زمان کمی سپری شده است و این موضوع به تازگی مطرح شده است که این به نوبه خود می‌تواند یکی از نقاط قوت این تحقیق باشد که برای نخستین بار به مطالعه و بررسی این تحولات خواهد پرداخت و یک نوع آینده پژوهشی در موضوع نهفته است.

۱-۳ اهداف تحقیق

هدف از تدوین رساله حاضر بررسی نظریه صلح دموکراتیک، پیش بینی سیمای فرا روی منطقه، بررسی تحولات دموکراتیک در منطقه و به طور کلی بررسی تاثیر منازعه اعراب و اسرائیل بر امکان تحقق صلح در منطقه خاورمیانه و حل و فصل مسالمت‌آمیز منازعات با وجود بسط فرایند دموکراتیزاسیون و نشان دادن عدم تحقق صلح در منطقه با وجود تداوم این منازعات است.

۱-۴ سوال تحقیق

منازعه اعراب و اسرائیل چه تاثیری بر امکان حل و فصل مسالمت‌آمیز اختلافات منطقه خاورمیانه در چارچوب بسط دموکراتیزاسیون و ایده صلح دموکراتیک می‌گذارد؟

۱-۵ فرضیه تحقیق

منازعه اعراب و اسرائیل مانع از تسری تاثیرات بسط دموکراسی در حل مسالمت‌آمیز اختلافات منطقه‌ای می‌شود.

۱-۶ متغیرها

۱-۶-۱ متغیر مستقل

منازعه اعراب و اسرائیل

۱-۶-۲ متغیر وابسته

صلح دموکراتیک

۱-۷ مفاهیم کلیدی

صلح دموکراتیک: این اصطلاح برای نخستین بار از سوی امانوئل کانت فیلسوف مشهور آلمانی در مقاله صلح ابدی مطرح شد. کانت این چنین ادعا می‌کند که اگر هنجارها و ساختارهای دموکراتیک در روابط بین کشور حاکم شود این امر به برقراری صلح و ثبات و امنیت کمک خواهد کرد. از این رو کانت دموکراسی و اصول آن را پلی به سوی صلح می‌داند.

خاورمیانه: اصطلاح خاورمیانه را نخستین بار در ۱۹۰۲، دریادار آمریکایی آلفرد ماهان در نوشته‌های علمی خود تحت عنوان «خلیج فارس در روابط بین المللی» به کار برد که در مجله نشنال ریویو به چاپ رسید. این بخش از جنوب غرب آسیا را که از لحاظ گستردگی، از شرق کانال سوئز و دریای مدیترانه تا مرزهای شرق ایران و از یمن تا ترکیه و شمال ایران را شامل می‌شود، به عنوان خاورمیانه (در مقابل خاور نزدیک و خاور دور نسبت به اروپا نام برده اند). در ضمن تعابیر متفاوتی نسبت به گستره این منطقه وجود دارد (شفیعی عربی، ۱۳۶۷، ۸۵)

منازعه اعراب و اسرائیل: واژه منازعه معمولاً به وضعیتی گفته می‌شود که در آن یک گروه انسانی معین، قبیله ای، قومی، زبانی، فرهنگی، مذهبی، اجتماعی، سیاسی با گروه‌های انسانی معین دیگری به دلیل ناسازگاری واقعی یا ظاهری اهداف شان تعارضی آگاهانه با یکدیگر داشته باشند (جعفری ولدانی، ۱۳۸۷، ۱۶).

منازعه بسته به شرایط مختلف می‌تواند خشونت آمیز یا غیر خشونت آمیز، آشکار یا پنهان، قابل کنترل یا غیرقابل کنترل و قابل حل یا غیر قابل حل باشد (همان، ۱۷).

چالش‌ها و مسائلی بین اعراب و اسرائیل وجود دارد که عامل تنش و منازعه بین این کشورها است و مانع تحقق صلح در روابط میان آنها می‌باشد. در این رساله اهم این منازعات بررسی می‌شود که می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

مسائل ایدئولوژیکی و اعتقادی، این موضوع به تضادهای اعتقادی بین دین یهود (صهیونیسم) و دین اسلام و پیروان این دو دین اشاره دارد که در بسیاری موارد در نقطه مقابل هم قرار گرفته‌اند.

منازعات سرزمینی- مرزی، که این منازعات پیامد ظهور رژیم اشغال‌گر صهیونیستی و توسعه‌طلبی این رژیم که منازعات ارضی را به وجود آورده که عامل تنش بین ساکنان فلسطین اشغالی و کشورهای عربی همسایه اسرائیل است.

آوارگان فلسطینی، یکی دیگر از پیامد های شکل‌گیری اسرائیل، آواره شدن حدود ۷ میلیون نفر از ساکنان فلسطین و روانه شدن آن‌ها به سوی کشورهای همسایه و سایر کشورهای دیگر جهان می‌باشد، که مشکلات و مسائل خاص خود را به همراه دارد.

بحران آب و حوزه‌های آبی مشترک بین اعراب و اسرائیل، با توجه به اهمیت منابع آبی در منطقه خاورمیانه و کمبود این منبع حیاتی و وجود منابع آبی مشترک بین اعراب و اسرائیل، این مساله عامل تنش و دامن زدن به اختلافات ارضی دو طرف شده است.

مسابقه تسلیحاتی و نظامی‌گری در منطقه خاورمیانه، منازعات ذکر شده به واسطه دشمنی اعراب و اسرائیل شرایطی را به وجود آورده که یک فضای ناامنی را بر منطقه خاورمیانه حاکم کرده که حکومت‌های منطقه را به طرف مسابقه تسلیحاتی و رشد نظامی سوق داده که این امر به نوبه خود عامل تنش و منازعه است.

۸-۱ روش آزمون فرضیه

روش تحقیق در این رساله تحلیلی- توصیفی است. در این روش فرضیه به روش کتاب خانه ای مورد ارزیابی قرار می‌گیرد.

۹-۱ اهمیت تحقیق

با توجه به این‌که منطقه خاورمیانه به خاطر دارا بودن منابع سرشار طبیعی و ذخایر عظیم نفتی و برخوردار از موقعیت ژئواستراتژیک و ژئوپولیتیک همواره دارای اهمیت بوده و خواهد بود و همچنین کانون توجه قدرت‌های بزرگ می‌باشد، لذا دانش و پژوهش هرچه بیشتر در این زمینه حائز اهمیت است.